

Економічні науки

УДК 338.48 (477)

Кучер Павло Вікторович

кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Kucher Pavlo

PhD in Geography, Associate Professor

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

ORCID: 0000-0001-9164-3180

Данилевич Мирослава Василівна

доктор педагогічних наук, професор,

в.о. завідувача кафедри туризму

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Danylevych Myroslava

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Acting Head of the Department of Tourism

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

ORCID: 0000-0002-1285-392X

Паска Марія Зіновіївна

доктор ветеринарних наук, професор,

завідувач кафедри готельно-ресторанного бізнесу

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Paska Maria

Doctor of Veterinary Sciences, Professor,

Head of the Department of Hotel and Restaurant Business

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

ORCID: 0000-0002-9208-1092

Гуль Іван Григорович

кандидат економічних наук, доцент

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Gul Ivan

PhD in Economics, Associate Professor

Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture

ORCID: 0000-0003-4043-7007

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

INTERNATIONAL TOURISM IN UKRAINE: PROBLEMS AND WAYS OF DEVELOPMENT

***Анотація.** У статті висвітлено основні проблеми та виклики з якими зіткнулась Україна у зв'язку з повномасштабним військовим вторгненням РФ до нашої країни. Проаналізовано статистичні показники міжнародного туризму в Україні та встановлено взаємозв'язок та вплив військових дій на туристичні потоки. Виявлено мотиви подорожей до України у період від 2022 до сьогодні. Встановлено, що основними мотивами для відвідування України були волонтерська діяльність, міжнародна гуманітарна допомога та підтримка уряду. На основі статистичних та аналітичних даних виконано SWOT-аналіз з метою виявлення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз. На основі проведеного дослідження встановлено, що через військові дії міжнародний туризм в Україні зазнав значного падіння, передусім через безпекову ситуацію. Разом з тим, після завершення війни Україна має усі можливості для відновлення інфраструктури та безпеки міжнародного туризму, популяризації культурної спадщини та історичних пам'яток,*

гуманітарних та волонтерських програм, інтеграції з міжнародними туристичними мережами тощо.

Ключові слова: міжнародний туризм, Україна, іноземці, наслідки.

Summary. The article highlights the main problems and challenges that Ukraine faced in connection with the full-scale military invasion of the Russian Federation into our country. The statistical indicators of international tourism in Ukraine were analyzed and the relationship and impact of military actions on tourist flows were established. The motives for traveling to Ukraine from 2022 to the present were identified. It was found that the main motives for visiting Ukraine were volunteering, international humanitarian aid, and government support. Based on statistical and analytical data, a SWOT analysis was performed to identify strengths and weaknesses, opportunities, and threats. Based on the research conducted, it was found that due to military actions, international tourism in Ukraine suffered a significant decline, primarily due to the security situation. At the same time, after the end of the war, Ukraine has every opportunity to restore the infrastructure and security of international tourism, promote cultural heritage and historical monuments, humanitarian and volunteer programs, integrate with international tourism networks, etc.

Key words: international tourism, Ukraine, foreigners, consequences.

Постановка проблеми. Туризм відкриває нові можливості для дослідження світу, саморозвитку, відпочинку та інтеграції у глобальне суспільство. Він впливає на життя людини у різних аспектах — культурному, соціальному, економічному, освітньому та емоційному.

Війна в Україні суттєво вплинула на міжнародний туризм, практично зупинивши його розвиток. Через військові дії в Україні відбулось значне скорочення потоку туристів, закриття авіасполучення та транспортної інфраструктури, пошкодження туристичних об’єктів. Туристична індустрія була змушена змінити пріоритети. Готелі, туристичні комплекси та інші

об’єкти використовувалися для розміщення внутрішньо переміщених осіб, волонтерів та гуманітарних місій. Війна сильно вплинула на міжнародне сприйняття України як туристичної країни. Питанням безпеки відлякує потенційних мандрівників. Таким чином, розвиток міжнародного туризму в Україні зіткнувся із викликами та проблемами, які необхідно подолати. Саме пошук шляхів виходу із кризової ситуації формує актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням пов’язаним з міжнародним туризмом присвячені праці як зарубіжних так і вітчизняних науковців, серед них варто відмітити Стівет Вітт [16], Річард Батлер [15], Дж. Брент Річі, Філіп Пірс, Міхаліс Кавараціс, Крістофер Купер [14], Марта Гомес. В Україні проблематика міжнародного туризму висвітлена у працях таких вчених, як: М. Мальська [7], А. Гудманян [4], С. Мишко [4], Н. Габчак [4], Н. Гук [5], М. Алексеєнко [9], Т. Божук [9], В. Брич [9], І. Писаревський [10], С. Погасій [10], К. Горб [3], І. Білецька [1], В. Волок [3], Н. Небаба, О. Головня [2], Ю Ставська [2] та ін.

Разом з тим, у наукових працях не приділено достатньо уваги пошукам шляхів виходу міжнародного туризму в Україні з кризи у складний період воєнного стану.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З огляду на зазначене вище, метою статті є аналіз статистичних показників міжнародного туризму у 2022-2024 роки, та пошук та шляхів розвитку у 2025 році.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2022 році, через повномасштабне вторгнення Російської Федерації, кількість іноземних туристів, які відвідали Україну, значно зменшилася. За даними Державного агентства розвитку туризму України (ДАРТ) [6], Україну відвідали близько 2,5 млн. іноземців. Для порівняння, у 2019 році цей показник становив 13,6 мільйонів осіб (табл. 1.) [8].

Через ризики пов'язані з безпекою, закриття повітряного простору та обмеження на транспортне сполучення традиційні туристичні потоки значно зменшились. На початку повномасштабного вторгнення у 2022 році Україну відвідали лише близько 4 млн. іноземців. Зокрема, Київ прийняв близько 150 тисяч туристів, що вдесятеро менше порівняно з попередніми роками. Найбільше іноземних громадян прибули з сусідніх країн, таких як Польща, Румунія, Угорщина, Словаччина та Молдова. Більшість візитів іноземців у 2022 році були пов'язані з гуманітарною допомогою, волонтерською діяльністю або роботою журналістів.

Попри триваючу війну у 2023 році Україну відвідали громадяни багатьох країн. За весь 2023 рік (з 1 січня по 31 грудня) кількість іноземних відвідувачів зросла до 2 451 530 осіб. Більшість із них приїжджали з приватними цілями (понад 2,3 мільйона), близько 93 тисяч були персоналом транспортних засобів, а приблизно 7,5 тисячі осіб використовували Україну як транзитну країну (рис. 1) [12].

Найбільше відвідувачів прибуло з таких країн, як: Молдова — 1 070 580 осіб, Румунія — 409 186 осіб, Польща — 231 858 осіб, Угорщина — 126 938 осіб, Німеччина — 65 930 осіб, Ізраїль — 64 515 осіб, Словаччина — 60 348 осіб, Велика Британія — 45 026 осіб, США — 44 843 особи, Туреччина — 43 703 особи. Зокрема, громадяни Ізраїлю активно відвідували Україну у другій половині року з метою святкування Рошга-Шана [12].

Станом на січень 2025 року, офіційні статистичні дані щодо відвідувань іноземними громадянами України у 2024 році ще не опубліковані. Однак, за інформацією Державної прикордонної служби України, у першій половині 2024 року (з 1 січня по 1 липня) країну відвідали 1 188 466 іноземців (табл. 1, рис. 1). Більшість із них (1 142 036 осіб, або 96,09%) приїжджали з приватними цілями. Найбільше

відвідувачів прибуло з таких країн: Молдова — 519 906 осіб, Румунія — 208 969 осіб, Польща — 108 080 осіб [12].

Загалом, громадяни 172 країн відвідали Україну в цей період. Більшість візитів були з приватними цілями, а також для обслуговування транспортних засобів та транзиту [12].

Таблиця 1

**Кількість міжнародних туристів, які відвідали Україну протягом
2019-2024 рр.**

Іноземці (міжнародні туристи)	Станом на 2019 рік	Станом на 2020 року	Станом на 2021 року	Станом на початок 2022 року	Станом на 2023 рік	Станом на 2024 рік	Загалом
Кількість (млн. осіб)	13,6	2,7	4,2	2,5	2,4	1,8	6,7

Джерело: складено за даними [6]

Здебільшого метою поїздок стали короткострокові візити які пов'язані з війною в країні, серед них [12]:

Гуманітарна допомога та волонтерська діяльність. Багато іноземців приїжджали до України для надання гуманітарної допомоги, зокрема доставляти продукти, медикаменти та інші важливі ресурси для підтримки мирних жителів та постраждалих від війни. Волонтери з різних країн активно працювали в Україні, допомагаючи та працюючи з переселенцями та постраждалими від війни.

Міжнародна допомога та підтримка уряду. Деякі іноземні громадяни, зокрема представники міжнародних організацій, урядів інших країн, прибували для надання допомоги Україні на дипломатичному міжнародному рівні.

Журналістика та медіа. Багато міжнародних журналістів приїжджали в Україну для висвітлення подій, пов'язаних з війною та інформування світової громадськості.

Біженці та транзитні поїздки. Оскільки війна призвела до масової міграції, деякі іноземці, зокрема біженці з інших країн, перетинали кордон України, шукаючи захисту за кордоном. Багато постраждалих від війни використовували Україну як транзитну країну, щоб потрапити до інших країн.

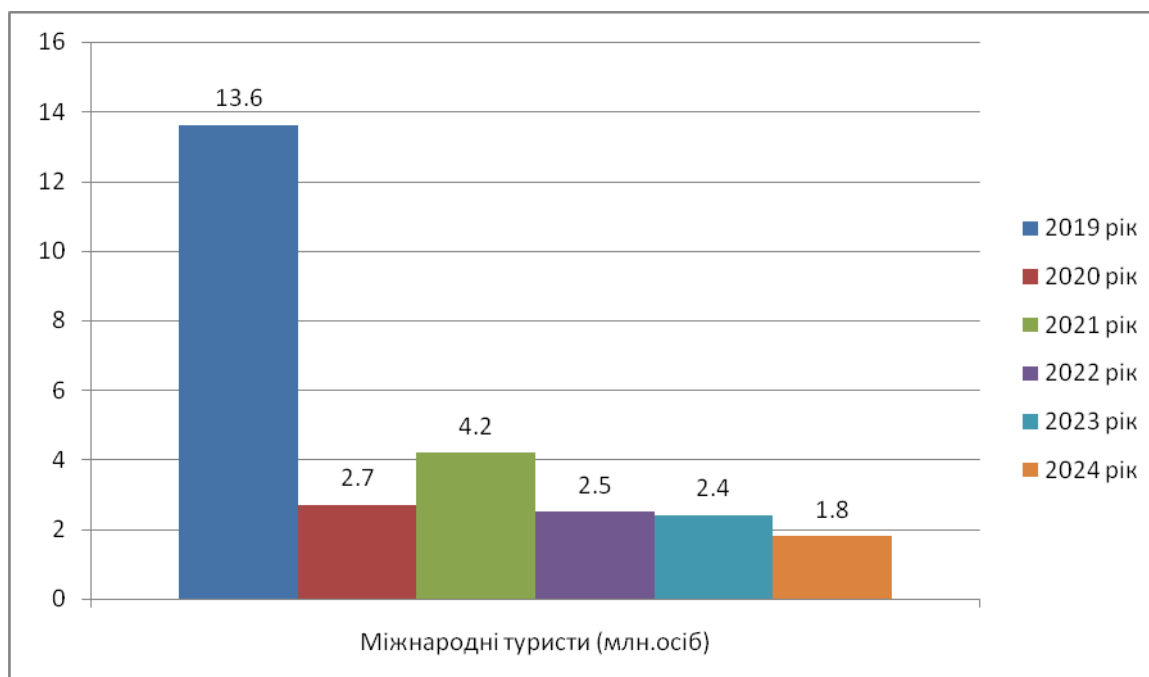

Рис. 1. Кількість міжнародних туристів, які відвідували Україну у період з 2019 по 2024 роки [6]

Поїздки з бізнес і професійною метою. Деякі іноземні бізнесмени, фахівці та інвестори продовжували співпрацювати з українськими партнерами, надаючи підтримку для продовження бізнес-діяльності в умовах війни або для допомоги в відновленні постраждалих регіонів.

Туризм. Попри важку ситуацію в країні, деякі іноземці, зокрема з сусідніх країн, могли відвідувати Україну з туристичною метою, зокрема для підтримки родичів та друзів. Проте туристичний потік у 2022 році був значно меншим ніж у порівнянні з періодом до повномасштабного вторгнення РФ.

Освітні та академічні поїздки. Деякі студенти та науковці з інших країн могли залишатися в Україні для завершення навчання або наукових

досліджень, незважаючи на труднощі, пов'язані з війною. У 2022 році подорожі до України значно більшою мірою були пов'язані з допомогою, підтримкою та необхідними професійними або гуманітарними завданнями, а не із традиційним туризмом.

Іноземці приїжджали, аби працювати в медичних установах або надавати спеціалізовану медичну допомогу, зокрема в лікуванні поранених, надання психосоціальної підтримки та організацію мобільних госпіталів.

Туризм (обмежений). Хоча традиційний туризм був значно обмежений, в Україні все ж могли перебувати деякі туристи, зокрема з сусідніх країн, які приїжджали в основному з гуманітарними або особистими цілями, такими як відвідування родичів чи підтримка культурних ініціатив. У цілому, візити іноземних громадян у 2023 році були в основному пов'язані з гуманітарною діяльністю, медичною допомогою, міжнародною підтримкою та наданням професійних послуг, а також транзитними поїздками. Загалом, попри складну ситуацію, Україна залишалася відкритою для іноземних відвідувачів, а кількість візитів навіть зросла порівняно з попереднім роком.

Гуманітарна допомога та волонтерство: Багато іноземців приїжджали для надання гуманітарної допомоги, участі у волонтерських програмах та підтримки місцевих громад. Це включало доставку продуктів харчування, медикаментів та інших необхідних ресурсів.

Медична допомога: Деякі іноземні громадяни приїжджали для надання медичних послуг, включаючи лікування поранених та підтримку медичних установ.

Журналістика та media: Представники міжнародних ЗМІ відвідували Україну для висвітлення подій, пов'язаних з війною, та інформування світової спільноти про ситуацію в країні.

Бізнес та економіка: Деякі іноземні підприємці та бізнесмени приїжджали для оцінки ситуації на ринку, пошуку нових можливостей або підтримки українських підприємств.

Освіта та наука: Деякі іноземні студенти та науковці відвідували Україну для продовження навчання, проведення досліджень або участі в академічних програмах.

Туризм: Незважаючи на складні умови, деякі іноземні туристи відвідували Україну для ознайомлення з культурною спадщиною, історичними пам'ятками та природними красотами. Однак традиційний туристичний потік був значно зменшений порівняно з мирним часом.

Загалом, візити іноземних громадян у 2024 році були переважно пов'язані з гуманітарною допомогою, волонтерською діяльністю, медичною підтримкою та іншими важливими сферами, що сприяють підтримці України в умовах війни.

Варто зазначити, що через триваючий збройний конфлікт та пов'язані з ним безпекові ризики, туристичний потік до України залишається обмеженим, а офіційна статистика може не повністю відображати реальну ситуацію через складнощі в обліку під час воєнного стану. Більшість візитів іноземців пов'язані з гуманітарною допомогою, волонтерською діяльністю або роботою журналістів [12].

Таблиця 2

**SWOT-аналіз міжнародного туризму в Україні у період
повномасштабного вторгнення РФ в Україну**

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
СИЛЬНІ СТОРОНИ (Strengths)	МОЖЛИВОСТІ (Opportunities)
- Активізація внутрішнього туризму (переважно в західних регіонах України); - Розбудова інфраструктури (створення безбар'єрного туристичного простору для осіб з інвалідністю)	- Активізація підтримки української діаспори; - Посилення міжнародної підтримки; - Україна отримала статус кандидата на вступ в ЄС.

СЛАБКІ СТОРОНИ (Weaknesses)	ЗАГРОЗИ (Threats)
• Падіння іноземного туризму; • Руйнування туристичної інфраструктури; • Втрата контролю над частиною територій, які мають унікальні туристичні ресурси; • Закриття туристичних об'єктів; • Закриття кордонів для чоловіків.	• Безпекова ситуація (через повномасштабне вторгнення Росії іноземні туристи уникають відвідування України); • Забруднення навколишнього середовища через обстріли; • Мінування території України.

На основі аналізу статистичних показників та мотивів подорожей до України виконано SWOT-аналіз міжнародного туризму в Україні (табл. 2). За результатними аналізу встановлено, що до загроз належать: безпекова ситуація (через повномасштабне вторгнення Росії іноземні туристи уникають відвідування України); забруднення навколишнього середовища через обстріли; мінування території України. Однак, такі виклики створюють можливостей для міжнародного туризму, активізацію підтримки української діаспори, посилення міжнародної підтримки та залучення туристів з-за кордону.

Висновки. Війна в Україні значно вплинула на туристичні потоки, викликавши серйозне зменшення кількості іноземних туристів та зміну структури внутрішнього туризму. Збройна агресію РФ в Україну спричинила чимало змін, серед них:

1. **Падіння іноземного туризму.** *Безпекова ситуація:* через повномасштабне вторгнення Росії іноземні туристи уникають відвідування України через ризики для безпеки.

Закриття повітряного простору: аеропорти країни припинили обслуговування цивільних рейсів, що ускладнило в'їзд.

Скасування подій: Багато міжнародних заходів, які могли б залучити туристів (фестивалі, конференції тощо), були скасовані або перенесені.

2. Зміна внутрішнього туризму. *Регіональні переваги:* через бойові дії туристична активність зосередилася переважно в західних регіонах України (Закарпаття, Львівщина, Прикарпаття), які відносно безпечні.

Соціальні цілі: внутрішній туризм набув більше соціального характеру: люди переїжджають у безпечніші регіони, а не з метою відпочинку. *Скорочення доходів:* через економічну нестабільність більшість українців обмежили свої туристичні витрати.

3. Гуманітарні подорожі. Багато поїздок іноземців до України пов'язані з гуманітарною допомогою, волонтерством або журналістською діяльністю. Замість класичного туризму зростає кількість візитів, пов'язаних із підтримкою населення та документуванням наслідків війни.

4. Активізація ролі діаспори. Українська діаспора та іноземні друзі України стали основними відвідувачами країни, часто з метою підтримки родичів чи участі у волонтерських програмах.

5. Вплив на туристичну інфраструктуру. Частина туристичних об'єктів та готелів уражена бойовими діями. Деякі готелі перепрофільовано під тимчасове житло для внутрішньо переміщених осіб.

Після закінчення війни міжнародний туризм може різко зрости. Туристи будуть зацікавлені у вивченні історичних місць, відвідуванні меморіалів війни та підтримці економіки України. Уряд планує запуснути програми для відновлення туристичної інфраструктури та просування країни як безпечного і цікавого напрямку.

Основні напрямки та можливості, які можуть сприяти відновленню і розвитку міжнародного туризму в Україні після війни:

Розвиток міжнародного туризму для України є особливо важливим у контексті післявоєнного відновлення. Він може стати джерелом економічного зростання, підтримки культурної ідентичності, а також способом розповісти світу про країну, її історію та сучасні досягнення.

На відновлення міжнародного туризму в Україні після війни знадобиться певний час. Однак якщо Україна зможе забезпечити безпеку, відновлення інфраструктури та активно просувати свої туристичні можливості на міжнародній арені, країна може стати популярним напрямком для подорожей у майбутньому.

У цілому, після завершення війни Україна має всі шанси відновити і навіть збільшити потік міжнародних туристів, якщо надасть відповідну підтримку галузі, покращить інфраструктуру та збереження культурної спадщини.

Література

1. Білецька І. Діловий туризм у контексті розвитку міжнародного туризму. *Журнал європейської економіки*. 2011. 10.2. С. 178-187.
2. Головня О.М., Ставська Ю.В. Міжнародний туризм: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «ДРУК», 2020. 316 с.
3. Горб К.М., Волок В.В., Небаба Н.О. Міжнародний туризм: еволюція і тенденції розвитку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 6 (17). С. 29-33.
4. Міжнародний туризм: підруч. для студ. за напрямом підготовки "Туризм" та "Міжнародні відносини" / А. Г. Гудманян, С. А. Мишко, Н. Ф. Габчак, К. М. Лізак; рец.: Г. П. Завальська, І. І. Ровенчак. Ужгород: Гражда, 2013. 223 с.
5. Гук Н. А. Міжнародний туризм в Україні: реалії та перспективи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2016. Вип. 7, Ч. 1. С. 99-102.
6. Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ). URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 28.01.2025).

7. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. Київ: Знання, 2008. 661 с.
8. У 2019 році іноземні туристи залишили в Україні \$1,4 мільярда (інфографіка). *Мінфін*. 2020. URL: https://minfin.com.ua/ua/2020/06/01/46399442/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 28.01.2025).
9. Організація туризму: підручник / Л. М. Алексеєнко, Т. І. Божук, В. Я. Брич [та ін.]; за заг. ред. В. Я. Брича. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 448 с.
10. Писаревський І.М., Погасій С.О., Покоloodна М.М., Організація туризму: підручник. та ін.; за ред. І.М. Писаревського. Харків: ХНАМГ, 2008. 541 с.
11. Парфіненко А. Ю. Міжнародний туризм в Україні: геополітичні аспекти глобального явища. *Actual Problems of International Relations*. 2015. 1(126). С. 12-23.
12. *Visit Ukraine Today: сервісний портал ПРО УКРАЇНУ* 24/7. URL: <https://visitukraine.today/> (дата звернення: 28.01.2025).
13. *Укрінформ: вебсайт*. URL: <https://www.ukrinform.ua/> (дата звернення: 28.01.2025).
14. Cooper Ch., Shepherd R. Tourism: principles and practice. 1998. *Language English Longman*. Volume 2ed Item. 530 p.
15. Butler R. W. Environmental Conservation. Autumn 1991. Vol. 18, Is. 3. P. 201-209.
16. Witt S., Brooke M., Buckley P. The management of international tourism (RLE tourism). Routledge, 2013. 224 p.

References

1. Biletska I. Dilovyi turyzm u konteksti rozvytku mizhnarodnoho turyzmu. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*. 2011. 10.2. S. 178-187 [in Ukrainian].

2. Holovnia O.M., Stavskaya Yu.V. Mizhnarodnyi turyzm: navchalnyi posibnyk. Vinnytsia: TOV «DRUK», 2020. 316 s. [in Ukrainian].

3. Horb K.M., Volok V.V., Nebaba N.O. Mizhnarodnyi turyzm: evoliutsiia i tendentsii rozvytku. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*. 2018. Vyp. 6 (17). S. 29-33 [in Ukrainian].

4. Mizhnarodnyi turyzm: pidruch. dlia stud. za napriamom pidhotovky "Turyzm" ta "Mizhnarodni vidnosyny" / A. H. Hudmanian, S. A. Myshko, N. F. Habchak, K. M. Lizak; rets.: H. P. Zavalska, I. I. Rovenchak. Uzhhorod: Hrazhda, 2013. 223 s. [in Ukrainian].

5. Huk N. A. Mizhnarodnyi turyzm v Ukraini: realii ta perspektyvy. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. Uzhhorod: Vydavnychiy dim «Helvetyka». 2016. Vyp. 7, Ch. 1. S. 99-102 [in Ukrainian].

6. *Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu Ukrainy (DART)*. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> [in Ukrainian].

7. Malska M. P., Antoniuk N. V., Hanych N. M. Mizhnarodnyi turyzm i sfera posluh: pidruchnyk. Kyiv: Znannia, 2008. 661 s. [in Ukrainian].

8. U 2019 rotsi inozemni turysty zalyshyly v Ukraini \$1,4 miliarda (infohrafika). *Minfin*. 2020. URL: https://minfin.com.ua/ua/2020/06/01/46399442/?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].

9. Orhanizatsiia turyzmu: pidruchnyk / L. M. Alekseyenko, T. I. Bozhuk, V. Ya. Brych [ta in.]; za zah. red. V. Ya. Brycha. Ternopil: TNEU, 2017. 448 s. [in Ukrainian].

10. Pysarevskyi I.M., Pohasii S.O., Pokolodna M.M., Orhanizatsiia turyzmu: pidruchnyk. ta in.; za red. I.M. Pysarevskoho. Kharkiv: KhNAMH, 2008. 541 s. [in Ukrainian].

11. Parfinenko A. Yu. Mizhnarodnyi turyzm v Ukraini: heopolitychni aspekty hlobalnoho yavlyshcha. *Actual Problems of International Relations*. 2015. 1(126). S. 12-23 [in Ukrainian].
12. *Visit Ukraine Today: servisnyy portal PRO UKRAINU* 24/7. URL: <https://visitukraine.today/> [in Ukrainian].
13. *Ukrinform: vebsait*. URL: <https://www.ukrinform.ua/> [in Ukrainian].
14. Cooper Ch., Shepherd R. Tourism: principles and practice. 1998. *Language English Longman*. Volume 2ed Item. 530 p.
15. Butler R. W. Environmental Conservation. Autumn 1991. Vol. 18, Is. 3. P. 201-209.
16. Witt S., Brooke M., Buckley P. The management of international tourism (RLE tourism). Routledge, 2013. 224 p.